

IWANIUK Edyta
Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku
KOŹNIEWSKI Edwin
Politechnika Białostocka

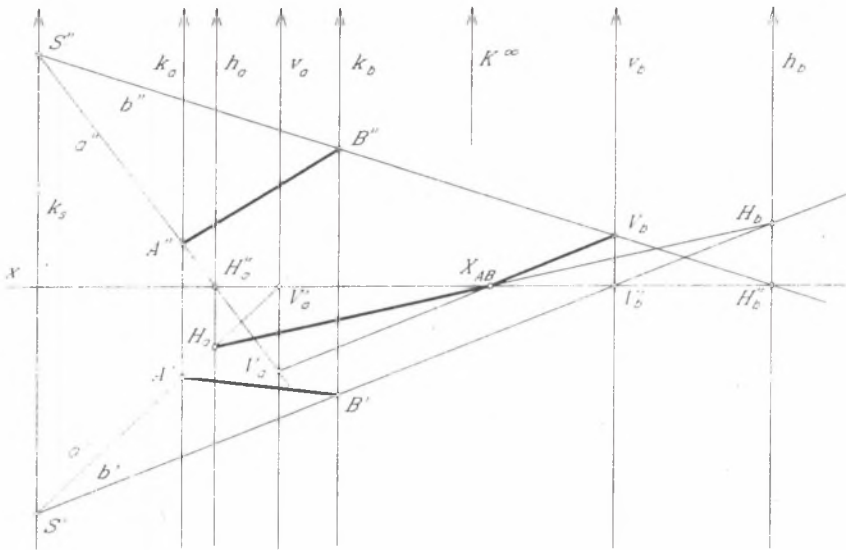
O PEWNEJ KONSTRUKCJI PUNKTU ZAŁAMANIA CIENIA ODCINKA NA DWIE RZUTNIE

Streszczenie. W pracy rozważono konfigurację powstałą przy wyznaczaniu rzutów cienia odcinka w metodzie Monge'a. Wprowadzono nowy sposób konstruowania punktu załamania cienia odcinka.

ON CERTAIN CONSTRUCTION OF THE REFRACTION POINT OF SHADOW OF SEGMENT

Summary. The geometrical configuration induced by Monge' projection of the shadow of segment is considered. A new construction of the refraction point of shadow is given.

Konstrukcja cienia figury reprezentowanej w postaci szkieletowej sprowadza się do skonstruowania zbioru cieni poszczególnych wierzchołków i znalezienia powłoki wypukłej tego zbioru punktów [2]. Jeśli obiekt nie jest wypukły, wcześniej konieczna jest dekompozycja obiektu na sumę figur wypukłych. W przypadku, gdy jakaś krawędź (odcinek) rzuca cień na dwie rzutnie, odcinek będący cieniem tej krawędzi zostanie załamany. W klasycznej geometrii wykreślnej, w rzutach Monge'a (rys.1), punkt załamania znajduje się jako punkt przecięcia odcinka $H_a H_b (V_a V_b)$ z osią x , gdzie $H_a (V_a)$, $H_b (V_b)$ są odpowiednio śladami poziomymi (pionowymi) prostych a , b , będących promieniami rzutującymi punktów A, B [1].

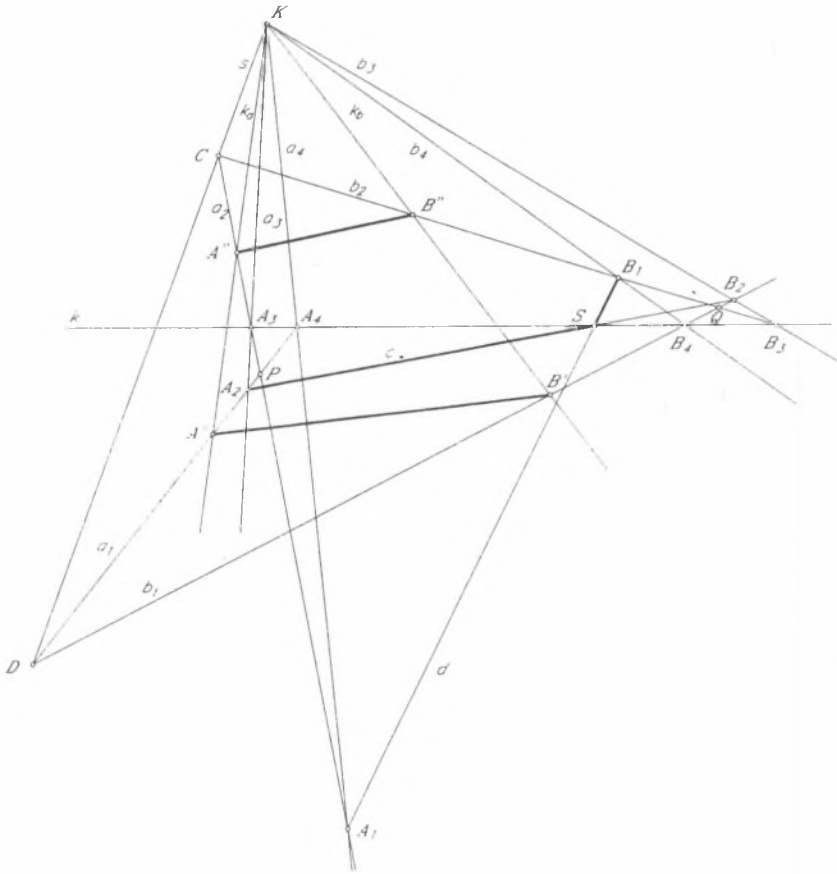

Rys.1

Niezależność od wyboru odcinków H_a , H_b , V_a , V_b w sensie konstrukcji płaskiej nie jest oczywista. Konstrukcja ta, jak to zwykle czyni się w geometrii wykreślnej, jest efektem z jednej strony analizy przestrzennej powstania cienia (jako pewnego rzutu), z drugiej strony jest konsekwencją intuicyjnego aspektu zjawiska cienia. Z dydaktycznego punktu widzenia jest to ze wszech miar podejście właściwe. Z geometrycznego punktu widzenia, zwłaszcza geometrii rzutowej płaskiej, konstrukcja ta wymaga uzasadnienia w oparciu o aksjomaty dwuwymiarowej geometrii rzutowej. Próba płaskiego dowodu niezależności punktu załamania cienia od wyboru odcinków H_a , H_b , V_a , V_b wskazała na prostą metodę wyznaczania owego punktu bez posługiwania się ww. odcinkami. Praca niniejsza prezentuje tę konstrukcję.

Niech rys.1 przedstawia klasyczną, dobrze znaną, konstrukcję cienia odcinka AB . Punkt załamania został oznaczony przez X_{AB} . Z uwagi na rzutowy charakter konfiguracji przyjmijmy inny rysunek (rys.2) i inne oznaczenia zachowując istotę powiązań występujących w niej punktów i prostych. Zauważmy wcześniej, że pary: (H_a, H_a'') , (H_b, H_b'') , (V_a', V_a) , (V_b', V_b) to odpowiednio: (H_a', H_a'') , (H_b', H_b'') , (V_a', V_a'') , (V_b', V_b'') . Zgodnie z tradycją w geometrii wykreślnej przy H_a' , H_b' , ... opuszcza się kreskowanie

u góry (są to ślady poziome prostych $a, b, \dots$), przy $V_a'', V_b'', \dots$ opuszcza się kreskowanie u góry (są to ślady pionowe prostych $a, b, \dots$). Po zastąpieniu punktu niewłaściwego K^∞ (rys.1) przez punkt właściwy K i po przyjęciu oznaczeń punktów i prostych:

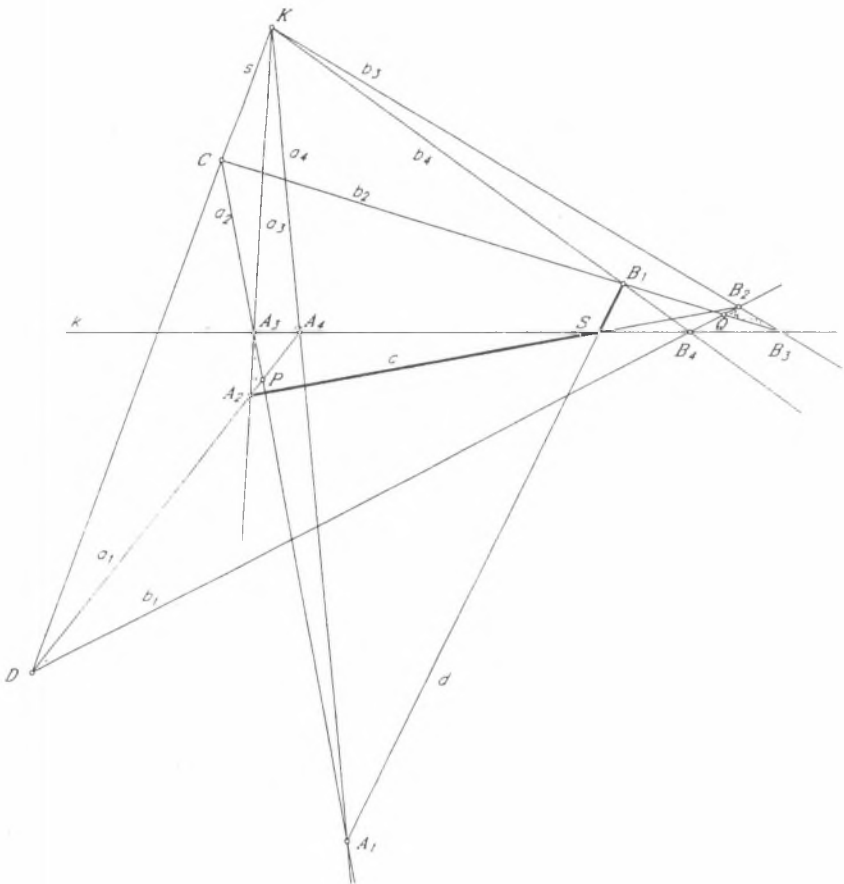

Rys.2

$S' \rightarrow D, \quad S'' \rightarrow C, \quad H_a \rightarrow A_2, \quad H_{a''} \rightarrow A_3, \quad H_b \rightarrow B_2, \quad H_{b''} \rightarrow B_3, \quad V_{a'} \rightarrow A_4, \quad V_a \rightarrow A_1,$
 $V_{b'} \rightarrow B_4, \quad V_b \rightarrow B_1, \quad X_{AB} \rightarrow S, \quad k_s \rightarrow s, \quad h_a \rightarrow a_3, \quad v_a \rightarrow a_4, \quad h_b \rightarrow b_3, \quad v_b \rightarrow b_4$
 $x \rightarrow k, \quad a' \rightarrow a_1, \quad a'' \rightarrow a_2, \quad b' \rightarrow b_1, \quad b'' \rightarrow b_2, \quad h_{ab} \rightarrow c, \quad v_{ab} \rightarrow d$

otrzymujemy rzutowe uogólnienie konfiguracji z rys.1. Ponadto, zauważmy, że punkty A', B', A'', B'' oraz proste k_a, k_b w omawianym układzie nie odgrywają istotnej roli i w dalszych rozważaniach pominiemy je (rys.3).

Na podstawie oznaczeń i incydencji opisanych na rys.3 sformułujemy następujące twierdzenie:

Rys.3

Twierdzenie

$(CDK|s \wedge DA_2 A_4|a_1 \wedge DB_2 B_4|b_1 \wedge CA_1 A_3|a_2 \wedge CB_1 B_3|b_2 \wedge$
 $KA_2 A_3|a_3 \wedge KB_2 B_3|b_3 \wedge KA_1 A_4|a_4 \wedge KB_1 B_4|b_4 \wedge$
 $A_2 B_2 S|c \wedge A_1 B_1 S|d \wedge A_3 A_4 B_3 B_4|k) \Rightarrow S|k.$

Dowód

Przyjmijmy, że zachodzą incydencje opisane w poprzedniku implikacji (rys.3). Określmy dodatkowo punkty P, Q jak następuje: $P | a_1, a_2$ oraz $Q | b_1, b_2$. Rozważmy trójkąty PA_2A_3 i QB_2B_3 , które są osiowo perspektywiczne, gdyż proste a_1, b_1 incydują z punktem D , proste a_2, b_2 incydują z punktem C , proste a_3, b_3 incydują z punktem K , zaś punkty C, D, K incydują z prostą s . Na podstawie twierdzenia Desarguesa trójkąty PA_2A_3, QB_2B_3 są środkowo perspektywiczne. Stąd proste k, PQ, c incydują z jednym punktem. Oznaczmy ten punkt przez X .

Podobnie trójkąty: PA_4A_1, QB_4B_1 są osiowo perspektywiczne, gdyż proste: a_1 i b_1 (spełniające incydencje: $a_1 | P, A_4, b_1 | Q, B_4$) incydują z punktem D , a_2 i b_2 (spełniające incydencje: $a_2 | P, A_1, b_2 | Q, B_1$) incydują z punktem C , a_4 i b_4 (spełniające incydencje: $a_4 | A_4, A_1, b_4 | B_4, B_1$) incydują z punktem K .

Punkty D, C, K , jak wiadomo, incydują z prostą s . Z twierdzenia Desarguesa wynika, że trójkąty PA_4A_1, QB_4B_1 są środkowo perspektywiczne, tj. proste k, PQ, d (spełniające incydencje: $k | A_4, B_4, d | A_1, B_1$) są współpękowe. Ponieważ w omawianym pęku prostych k, PQ, d powtarzają się proste k, PQ z pęku k, PQ, c o wierzchołku X , punkt X jest wierzchołkiem pęku prostych k, PQ, d . Punkt X jest więc identyczny z punktem S w konfiguracji. Ale $X | k$. Mamy zatem $(S=X) | k$. Uwzględniając punkty P i Q możemy sformułować następujący wniosek:

Wniosek

$$(CDK | s \wedge DA_2A_4 P | a_1 \wedge DB_2B_4 Q | b_1 \wedge CA_1A_3 P | a_2 \wedge CB_1B_3 Q | b_2 \wedge \\ KA_2A_3 | a_3 \wedge KB_2B_3 | b_3 \wedge KA_1A_4 | a_4 \wedge KB_1B_4 | b_4 \wedge \\ A_2B_2 S | c \wedge A_1B_1 S | d \wedge A_3A_4B_3B_4 | k \wedge PQ | r) \Rightarrow S | r.$$

Przedstawione rozumowanie ma interesujący aspekt konstrukcyjny przy kreśleniu cieni. Mianowicie, „punkt załamania” cienia odcinka AB - można konstruować jako przecięcie prostej łączącej punkty przecięcia P, Q promieni a_1a_2, b_1b_2 , rzutujących punkty $A(A'A'')$, $B(B'B'')$ z punktu $S(S'S'')$ z prostą k . Jest to użyteczne zwłaszcza wtedy, gdy są kłopoty ze znalezieniem niektórych śladów promieni rzutujących. Fakt ten nie był znany w dotychczasowych konstrukcjach cieni.

Warto jeszcze zauważyć, że odwzorowania Monge'a indukują wiele interesujących konfiguracji geometrycznych. Dwie spośród nich opisują sformułowane w pracy twierdzenie i wniosek.

LITERATURA

1. Grochowski B.: Geometria wykreślna z perspektywą stosowaną. PWN, Warszawa 1995
2. Jankowski M.: Elementy grafiki komputerowej. WNT, Warszawa 1990

Recenzent: Dr hab. Eugeniusz Korczak
Prof. Politechniki Poznańskiej

Abstract

The construction of the shadow of figure on two projection surfaces consists to determination a set of shadow all points of the figure and a convex coating of this set. In case where a certain edge (segment) has the shadow on two projection surfaces this shadow will be refracted. In classical descriptive geometry, in Monge' projection the point of refraction is obtained as a intersection of segment $H_a H_b$ ($V_a V_b$) with x axis, where H_a (V_a), H_b (V_b) are horizontal (vertical) traces of lines a , b being of projection rays of points A , B . Independence of the point of refraction on choice of segments $H_a H_b$, $V_a V_b$, in planar construction is not obvious. Usually, in descriptive geometry the mentioned above construction of the shadow of segment is obtained as a consequence of the spatial analyse and on the other hand as a consequence of intuitive aspect of the occurrence of shadow. It is a good conception in a didactic. However the mentioned construction of the point of refraction requires a proof on the base of planar properties in twodimensional projective geometry. An attempt of the proof of independence of the refraction point with respect of the choice of segments $H_a H_b$, $V_a V_b$ brought to following fact: The refraction point of the shadow of segment can be obtained as an intersection of the line connecting two intersection points of the pairs (a', a'') , (b', b'') being the horizontal and vertical projection of lines a , b with x axis.